

Стражнікова Інна Василівна,
доктор педагогічних наук, професор
(ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника», Україна, м. Івано-Франківськ)

СУЧАСНА ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА В РОЗРІЗІ СТАНДURТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті проаналізовано стан сучасної профтехосвіти, її проблеми, потреби тощо. Показано недоліки стандарту вищої освіти щодо реформування професійної освіти, відповідних закладів і відношення партнерів, працедавців та ін. Необхідно звернути увагу й на роботу рад стейкхолдерів, потреби регіонів щодо кваліфікованих працівників відповідних професій. Розглядається дуальна форма навчання з її недоліками та пропозиціями автора.*

Ключові слова: професійна освіта, кваліфікація, система освіти, компетентності, практична підготовка, професіоналізм, дуальна форма навчання.

***Аннотация.** В статье проанализировано состояние современного профтехобразования, его проблемы, потребности и тому подобное. Показаны недостатки стандарта высшего образования по реформированию профессионального образования, соответствующих учреждений и отношение партнеров, работодателей и др. Необходимо обратить внимание и на работу советов стейкхолдеров, потребности регионов в квалифицированных работниках соответствующих профессий. Рассматривается дуальная форма обучения с ее недостатками и предложениями автора.*

Ключевые слова: профессиональное образование, квалификация, система образования, компетентности, практическая подготовка, профессионализм, дуальная форма обучения.

Inna Strazhnikova

*State University «Precarpathian National University
named after Vasyl Stefanyk», Ukraine, Ivano-Frankivsk city*

MODERN PROFESSIONAL AND TECHNICAL EDUCATION IN RISK HIGHER EDUCATION STANDARD

(First (Bachelor) level of education)

***Abstract.** The article analyzes the state of modern vocational education, its problems, needs, etc. The shortcomings of the higher education standard regarding the reform of vocational education, the relevant institutions and the attitude of partners, employers, etc. are shown. It is necessary to pay attention to the work of the councils of stakeholders, the needs of regions for skilled workers of the professions concerned. The dual form of study with its shortcomings and suggestions by the author is considered.*

***Keywords.** vocational education, qualifications, education system, competence, practical training, professionalism, dual form of education.*

Професійна освіта є невід'ємною ланкою системи безперервної освіти, забезпечує реалізацію потреб людини в оволодінні робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією відповідно до її інтересів, здібностей, стану здоров'я та соціального замовлення суспільства і держави. Професійно-технічна освіта є комплексом педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури. У загальній структурі освіти професійна освіта опиняється в проміжній ланці між шкільною та вищою.

Система професійно-технічної освіти складається з професійно-технічних навчальних закладів незалежно від форм власності та підпорядкування, що проводять діяльність у галузі професійно-технічної освіти, навчально-методичних, науково-методичних, наукових, навчально-виробничих, навчально-комерційних, видавничо-поліграфічних, культурно-освітніх,

фізкультурно-оздоровчих, обчислювальних та інших підприємств, установ, організацій та органів управління ними, що здійснюють або забезпечують підготовку кваліфікованих робітників.

Першим кроком на шляху реформування стала розробка Національної Рамки Кваліфікацій (НРК) — структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів, спрямований на ідентифікацію з європейською кваліфікаційною системою, виведення профосвіти до глобального простору. Постає необхідність розробляти оновлені професійні стандарти, описувати зміст кваліфікацій, а відтак — змінювати закон про професійну освіту.

У зв'язку з цим наразі Міністерством освіти і науки України розглядається "Стандарт вищої освіти України. Перший (бакалаврський) рівень освіти. Галузь знань – 01 Освіта / педагогіка, спеціальність – 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)", в якому зазначено загальні вимоги до обсягу освітньої програми, перелік компетентностей випускника (інтегральна та загальні компетентності), нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання, форми атестації здобувачів вищої освіти, вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти тощо. Водночас Стандарт базується на компетентісному підході і поділяє філософію визначення вимог до фахівця, закладену в основу Болонського процесу та в міжнародному Проекті Європейської Комісії "Гармонізація освітніх структур в Європі" (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING).

Державною національною програмою "Освіта" передбачено - визначити перспективні загальнодержавні і регіональні потреби підготовки робітників за професіями і рівнями кваліфікації для всіх галузей господарства, розробити науково обґрунтовану номенклатуру робітничих професій і спеціальностей відповідно до нових соціально-економічних і культурно-освітніх потреб, оптимізувати мережу професійних навчальних закладів та інших заходів, які вже втілюються в життя. Враховувати необхідно й те, що більшість

підприємств (заводів, фабрик) в регіонах закриті в зв'язку з «нерентабельністю» або викуплені під будівництво котеджних містечок.

Тому з метою відпрацювання технології підготовки робітників високої кваліфікації відповідних професій треба звертати увагу на те, що коледж – вищий навчальний заклад II рівня акредитації або структурний підрозділ навчального закладу III або IV рівня акредитації, який надає вищу освіту зі споріднених напрямів підготовки або за кількома спорідненими спеціальностями; технікум (училище) – вищий навчальний заклад I рівня акредитації або структурний підрозділ ВНЗ III чи IV рівня акредитації, що надає вищу освіту за кількома спорідненими спеціальностями (Національний інформаційний центр академічної мобільності). А в них переважно працюють викладачі (майстри виробничого навчання, зокрема) без вищої педагогічної освіти.

Після реформ у системі вищої освіти колишні вищі I-II рівнів акредитації отримали статус професійних, що врешті призвело до того, що в Україні виявилось близько 1200 закладів профосвіти. Робота цієї мережі неефективна: закладів багато, студентів стає все менше внаслідок демографічної ситуації в країні. Тому в обов'язковому порядку треба враховувати потреби регіону в робітничих професіях, об'єднувати заклади відповідного спрямування, ліцензувати нові спеціальності, розробляти програму перекваліфікації дорослого населення і, звичайно, збільшувати матеріально-технічний потенціал профтехучилищ, коледжів тощо.

В профосвіту України необхідно залучати ради стейкхолдерів. Це регіональні представники всіх, хто зацікавлений в кваліфікованих робочих кадрах: працедавці, місцева влада, навчальні заклади. До стейкхолдерів можна залучати українських і закордонних експертів. Завдання цих рад полягатиме в координації процесів у профосвіті: представники регіонів краще знають, які працівники в них зараз затребувані, які будуть затребувані, які напрями слід розвивати, а які є неефективними. Ради стейкхолдерів виступатимуть з

пропозиціями реорганізації навчальних закладів, розвитку чи закриття певних програм підготовки, розроблятимуть програми економічної оптимізації в освіті.

В умовах ринкової економіки сучасна система професійної освіти на базі своїх навчальних закладів могла б здійснювати навчання тимчасово не працюючого населення, підвищення кваліфікації робітників за домовленістю з регіональними державними службами зайнятості (які теж не дуже активно працюють у даному напрямі).

Бізнес, звичайно, готовий платити кваліфікованим працівникам більше, аніж, припустимо, власникам дипломів другорядних ВНЗ. І ці процеси, вочевидь, будуть найближчими роками лише інтенсифікуватися і прискорюватися. Тому, прагнучи забезпечити економіку – кадрами, а громадян – високооплачуваною роботою, МОН докладає зусиль для подолання кризової ситуації у системі ПТО.

Відповідно до "Середньострокового плану пріоритетних дій уряду на 2017-2020 роки" у галузі ПТО запроваджуються елементи дуальної форми навчання. Це більш гнучка та сучасна форми професійного навчання, яка передбачає тісну взаємодію освітньої та виробничої сфер з підготовки кваліфікованих кадрів певної професії. Основне завдання дуальної форми навчання – це подолання розриву між теорією і практикою, підготовка кадрів відповідно до реальних економічних умов та вимог конкретних роботодавців. Вона передбачає збільшення практичних годин (30% теорії та 70% - практики), залучення у якості викладачів інструкторів безпосередньо з виробництва, упровадження навчання за блочно-модульним принципом (вивчення теми у закладі освіти – її закріплення на практиці на базі підприємства), адаптація системи оцінювання до умов і вимог реального виробництва.

За дуальною формою навчання у 2015 році запущено пілотний проект на базі трьох закладів освіти, які надають професію "маляр", "кухар" та "токарь". Випуск у 2017 році довів ефективність пілотного проекту: працевлаштування колишніх учнів склало 97%, підвищення якості професійної підготовки – 12-17%, а заклади освіти зменшили свої витрати на комунальні послуги та

навчальні матеріали. Тому у 2017-2018 навчальному році проект отримав поширення: елементи дуальної форми навчання з 1 вересня 2017 року запроваджено у 49 закладах професійної освіти з 54 робітничих професій у 25 регіонах. До організації професійно-практичної підготовки залучено понад 300 роботодавців [1].

Але практика показує, що дану форму навчання можуть застосовувати тільки ті заклади, які мають відповідні спеціальності і є підприємства відповідного спрямування. Але навіть навчаючись у ЗВО студентам скорочують години проходження практики у різних закладах освіти (85% опитаних студентів цим не задоволені). А вагому роль відведено роботодавцям, які стають повноцінними учасниками підготовки кадрів. Вони мають моніторити ринок праці, прогнозувати потреби в фахівцях, надавати фінансування для забезпечення діяльності закладів, роботи їх матеріально-технічної бази. Вони ж організовують атестацію і стажування, працевлаштовують, при цьому враховують саме практичну підготовку фахівця.

Нині професійно-технічна освіта в Україні є галуззю, про яку забули державні владоможці та місцеві депутати. Фактично покинуті напризволяще, замучені судовими позовами за борги за газ та тепло, постійно недофінансовані професійно-технічні заклади цікавлять владу лише як джерело отримання комунального майна для продажу та "дерибану" землі. Ще одна проблема - навчальні заклади, що їх фінансують з обласного бюджету, вперше в історії зіткнулися ще з одним викликом – це відсутність фінансування комунальних платежів: за воду, електроенергію, опалення, бо влада вважає, що вони самі мають заробляти кошти й оплачувати за спожиті енергоносії. Але ж це захищена бюджетна стаття і кошти мають скеровувати з бюджету області, тим паче це не підприємства чи фірми, а державні освітні установи. Такого "експерименту" немає в жодній області України. А що буде далі, якщо і коледжі передадуть на фінансування місцевих бюджетів? Жодної реальної програми порятунку та модернізації ПТНЗ не існує. Всі ці проблеми призвели до того, що нині ПТНЗ лише на 70% виконали регіональне замовлення на

підготовку робітничих кадрів, а відсутність учнів призвела до вивільнення викладачів та майстрів виробничого навчання, що, своєю чергою, позначиться на начальні-виробничому процесі всіх ПТНЗ [2].

А жодної **реальної** програми порятунку та модернізації ПТНЗ не існує.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. <https://mon.gov.ua/ua/tag/profesiyno-tekhnichna-osvita>
2. Профтехосвіта: виживання або смерть. 26 вересня 2017. *Електронний ресурс*. Режим доступу: <http://leopolis.news/proftehosvita-vyzhyvannya-abo-smert/>